

CONCEPT

GERECHTIGHEID

VERHOOGT

EEN

VOLK...

verkiezingsprogramma
van de
staatkundig-gereformeerde partij
voor 1977
en volgende jaren

Inhoudsopgave

I. In dienst van de gerechtigheid

Nederlanders en hun bestuur

- a. justitie en politie
- b. binnenlands bestuur

II. Naar meer gerechtigheid

Nederlanders - hun geld en werk

- a. werkgelegenheid
- b. overheidsuitgaven
- c. sociale zekerheid
- d. inkomensbeleid
- e. sociaal beleid
- f. prijsbeleid
- g. belastingen

III. Terwille van de gerechtigheid

Nederlanders en hun welvaart

- a. economisch beleid
- b. midden- en kleinbedrijf
- c. landbouw
- d. visserij
- e. energie

IV. Alleen gerechtigheid

Nederlanders en hun welzijn

- a. onderwijs
- b. cultuur en ontspanning
- c. gezondheidszorg
- d. milieu

V. Handelen in gerechtigheid

Nederlanders en hun verlangens

- a. verkeer en vervoer
- b. waterstaat
- c. wonen

VI. Gerechtigheid verhoogt alle volken

Nederlanders en de wereld

- a. buitenlands beleid
- b. defensie
- c. ontwikkelingssamenwerking
- d. de Nederlandse Antillen

Inhoudsopgave

I. In dienst van de gerechtigheid

Nederlanders en hun bestuur

- a. justitie en politie
- b. binnenlands bestuur

II. Naar meer gerechtigheid

Nederlanders - hun geld en werk

- a. werkgelegenheid
- b. overheidsuitgaven
- c. sociale zekerheid
- d. inkomensbeleid
- e. sociaal beleid
- f. prijsbeleid
- g. belastingen

III. Terwille van de gerechtigheid

Nederlanders en hun welvaart

- a. economisch beleid
- b. midden- en kleinbedrijf
- c. landbouw
- d. visserij
- e. energie

IV. Alleen gerechtigheid

Nederlanders en hun welzijn

- a. onderwijs
- b. cultuur en ontspanning
- c. gezondheidszorg
- d. milieu

V. Handelen in gerechtigheid

Nederlanders en hun verlangens

- a. verkeer en vervoer
- b. waterstaat
- c. wonen

VI. Gerechtigheid verhoogt alle volken

Nederlanders en de wereld

- a. buitenlands beleid
- b. defensie
- c. ontwikkelingssamenwerking
- d. de Nederlandse Antillen

IN DIENST VAN DE GERECHTIGHEID

Nederlanders en hun bestuur

- 1 De overheid heeft een hoge roeping. Ons ten goede. Want het doel van het bestuur is er voor te zorgen dat de bestuurden een stil en gerust leven kunnen leiden in alle eerbaarheid. Het is een dienende roeping - een roeping om de samenleving zo rechtvaardig mogelijk te dienen. Het goede bestuur staat in dienst van de gerechtigheid. Daar wil de SGP ernst mee maken.

Politie en justitie

- 2 Zorg voor de veiligheid - dat is de belangrijkste taak van justitie en politie. Aan de bestrijding van de toenemende misdadigheid moet de regering de komende jaren een groot gewicht toegekennen om het onveiligheidsgevoel bij velen - zowel in de stad als op het platteland - weg te nemen.

Daarvoor is een goed bemand en toegerust politie-apparaat een eerste vereiste. Vooral de internationale onderwereld vergt een bestrijding met de modernste middelen. Ook is een betere en goed-geöliede samenwerking tussen rijks- en gemeente-politie hoog nodig.

Het is niet alleen van belang dat de politie misdadigers in de kraag vat, maar ook voorkomt dat er misdrijven en overtreddingen gepleegd worden. Daarvoor is de aanwezigheid van de politie vaak al voldoende. Daarom : regelmatig surveilleren. Dat geeft ook de burger moet. Hij ziet dat de politie op haar hoede is.

De politie heeft een zware - en soms ondankbare - taak. Vaak dreigt zij het stootkussen tussen de overheid en de bevolking te worden. Voor het moreel van de agent is het van groot belang als hij weet dat de regering en de rechterlijke macht achter hem staan. Uiteraard is dit geen vrijbrief voor ontakvol en onbehoorlijk politie-optreden.

De opleiding en de salariëring van politie-agenten verdienen alle aandacht van de regering.

- 3 Overtredingen en misdrijven moeten rechtvaardig vergolden worden door een behoorlijke bestraffing. De wet moet het mogelijk maken dat in ernstige gevallen de doodstraf kan worden toegepast. Met 'alternatieve straffen' moet de overheid erg

terughoudend zijn, zolang niet vaststaat dat ze net zo afschrikkend en vergeldend zijn als gevangenisstraffen en boetes.

Er moet in de gevangnissen voldoende capaciteit zijn om de veroordeelden zo snel mogelijk hun straf te laten ondergaan. De achterstand bij de tenuitvoerlegging van vonnissen dient snel te worden weggewerkt.

De wet van God en de van overlang heersende zeden en gewoonten moeten voor wetgeving en rechtspleging doorslaggevend zijn. En niet de publieke opinie die geneigd is goed te heten wat kwaad is en kwaad wat goed is. De wetgeving volgt ook niet de maatschappelijke ontwikkelingen, maar dient die veeleer te richten en in goede banen te leiden.

4. Tegen drieste uitingen van homofilie, prostitutie en pornografie en tegen agressieve sex-handel moet de overheid krasse maatregelen nemen. Aan de zedelijkheidswetgeving dient de hand te worden gehouden.

5. Ouders komt de zeggenschap en macht over hun minderjarige kinderen toe. Het ouderlijk gezag is een belangrijke steunpilaar voor de samenleving. Dit neemt niet weg dat vaders of moeders die zich te buiten gaan aan hun kinderen uit de ouderlijke macht gezet kunnen worden.

6. De regering dient bij kapingen en gijzelingen doelbewust op te treden. In géén geval mag worden ingegaan op eisen van terroristen die de gijzelaars buiten onze grenzen brengen.

7. Een krachtiger en beslister optreden van de overheid tegen massale wetsontduiking (burgerlijke ongehoorzaamheid) is vereist.

8. Veel zorg en aandacht voor de morele en materiële schade die de misdaad aanricht mogen niet leiden tot een onderschatting van het kwaad. Een misdaad blijft een kwaad - ook als de gevolgen er van zo goed mogelijk worden opgevangen en verzacht.

Binnenlands bestuur

9. De overheid, het bestuur is naar bijbels getuigenis Gods dienaars. Die erkenning, die roeping en die afhankelijkheid behoort een vaste plaats in de Nederlandse grondwet te krijgen.

Maar dat alleen is niet voldoende. Alle weten en regeringsbesluiten dienen in dat teken te staan. In het hele bestuur - van hoog tot laag - moet de eerbiediging van het nationaal-christelijk karakter van Nederland tot uiting komen. Het ambts-

gebed moet weer worden ingevoerd.

De SGP staat pal voor de constitutionele monarchie die aan het Huis van Oranje is opgedragen. Leden van het Koninklijk Huis hebben recht op eerbied en gezag. Tegen alle ontluistering van het koningschap en de staatsinstellingen, tegen alle gezagsondermijning dient krachtig stelling te worden genomen.

10 Staatsrechterlijke 'nieuwigheidjes' - zoals een gekozen minister-president of burgemeester - worden afgewezen. Een evenredige vertegenwoordiging van alle partijen in parlement, staten en raden verdient verreweg de voorkeur boven verkiezing door middel van een districtenstelsel, waarvan de kleinere partijen het slachtoffer worden.

Het college van burgemeester en wethouders dient in grove trekken een afspiegeling van de politieke verhoudingen in de gemeenteraad te zijn. Geen enkele partij wordt bij voorbaat uitgesloten. Hetzelfde geldt voor gedeputeerde staten.

11 De bestuurlijke indeling van ons land is niet onaantastbaar. Maar bij een ingrijpende reorganisatie dient de regering uiterst behoedzaam te werk te gaan. De richtlijn is : aan de zelfstandigheid van de gemeente mag geen afbreuk worden gedaan. De lagere organen mogen in geen geval een verlengstuk van het rijk worden. Daarentegen moet het rijk juist ernst maken met de afstoting van taken en bevoegdheden naar provincie en gemeente (decentralisatie).

De ontwikkeling naar zo groot mogelijke gemeenten en zo klein mogelijke provincies verdient een daadkrachtig tegenspel. Het historisch geworden vraagt zo veel als het kan handhaving. De kleine gemeente waarin het bestuur dicht bij de bestuurden staat mag niet klakkeloos worden opgeofferd. Kleinschaligheid is een groot goed in een maatschappij waarin alles steeds kolossaler en ondoorzichtiger wordt.

12 Sterke gemeenten hebben een gezonde financiële basis nodig. Om zware bestuurstaken te kunnen vervullen en verstrekkende bevoegdheden te kunnen uitoefenen moeten de gemeenten financieel volstrekt onafhankelijk zijn van het rijk. Daarom moeten de gemeenten een eigen belastinggebied krijgen. Via hun vertegenwoordigers in de raad kunnen de burgers dan beslissen of zij voor een bepaalde voorziening zo'n offer wel willen brengen.

Een voortgaande beperking van het aantal noodlijdende gemeenten (artikel-12-gemeenten) dient bij de regering voorrang te hebben.

13. Openheid en openbaarheid van bestuur - hoezeer ook gewenst - mogen in geen geval leiden tot grote vertraging of zelfs verlamming van het beleid.

NAAR MEER GERECHTIGHEID

Nederlanders - hun geld en werk

14 De Nederlandse economie heeft het zwaar te verduren. Er zijn bijna tweehonderdduizend werklozen. Veel bedrijven zitten in de rode cijfers en kunnen maar met moeite het hoofd boven water houden. Er worden meer ondernemingen gesloten dan bijgebouwd. De prijzen blijven maar stijgen. De gulden wordt steeds minder waard.

Niet alleen in Nederland zit het tegen. Overal ter wereld kampt men met economische moeilijkheden. Maar in ons land dat in grote mate afhankelijk is van z'n uitvoer komt de klap harder aan. Alleen de opbrengsten van het Groningse aardgas - onze 'goudmijn' - verbloemen dat nog.

Het antwoord van het kabinet-Den Uyl op de economische tegenslagen werkte averechts. In plaats van de tering naar de nering te zetten heeft het sinds 1973 de overheidsuitgaven bijkans verdubbeld. Ook de overheid heeft om uitgaven te kunnen doen inkomsten nodig. Dus : meer belasting en hogere sociale premies. Momenteel is de belastingdruk in Nederland hoger dan in welk ander westers land ook. De aardgasopbrengsten zijn voor een belangrijk deel over de balk gegooid.

15 De gevolgen zijn niet uitgebleven, Het bedrijfsleven kon de lasten al gauw niet meer opbrengen. De reserves smolten als sneeuw voor de zon. Om de kosten zo laag mogelijk te houden werden (dure) arbeiders vervangen door (goedkopere) machines.

Daarbovenop kwam de klap van de energiecrisis. Olie en andere grondstoffen werden schrikbarend duur. De prijzen schoten omhoog. Voor de werknemers geen nood : dankzij de automatische prijscompensatie krijgen zij elk procent prijsstijging in het loonzakje vergoed. Maar het bedrijfsleven kon 't allemaal niet meer opbrengen en raakte nog dieper in het moeras. Ontslagen werden onvermijdelijk.

Geld voor vernieuwing en uitbreiding van bedrijven was er niet meer. Voor duizenden werd de werkloosheid blijvend. De grote schuldige : de loonkosten die door de druk van de sociale premies en de belastingen tot onvoorstelbare hoogte waren gestegen. De maatregelen van de regering schoten te kort. Nederland raakte in het slop.

16 De bakens moeten worden verzet. Werkgevers, werknemers en over-

heid moeten de handen ineen slaan om gezamenlijk de grote economische problemen aan te pakken. Om de economie weer op het rechte spoor te krijgen zal vergaand overheidsingrijpen onontkoombaar zijn. Niet als doel. Maar als middel naar méér gerechtigheid. Dat moet de leidraad voor het sociaal-economisch beleid zijn.

Werkgelegenheid

17. Arbeid is een zegen, werkloosheid een groot kwaad. Want de mens is als schepsel van God geroepen de aarde te bouwen en te bewaren, tot eer van zijn Maker en tot welzijn van zijn naaste. Werk stelt de mens in staat zijn verantwoordelijkheid beter te beleven - als een goed rentmeester. Daarom staat bij de SGP de werkloosheidsbestrijding zo hoog in het vaandel geschreven.

Een gezond bedrijfsleven is in het belang van de werkgelegenheid. Om de reusachtige werkloosheid te verminderen is daarom allereerst vergroting van de weerstandskracht van de ondernemingen en herstel van de bedrijfswinsten nodig. Want alleen dan zijn bedrijven in staat te investeren en meer mensen in dienst te nemen.

De regering dient daarbij op alle mogelijke manieren te helpen. Om de lasten van het bedrijfsleven (belastingen en sociale premies) te verlichten moeten de overheidsuitgaven omlaag. De aardgasopbrengsten moeten worden gebruikt om het productieapparaat te vernieuwen en uit te breiden.

Noodlijdende ondernemingen moeten zo min mogelijk rechtstreeks door de regering gesteund worden. Dit maakt het bedrijf helemaal afhankelijk van de overheid. Alleen in noodgevallen mag - om ontslagen te voorkomen - directe overheidshulp gegeven worden.

Bij steunmaatregelen worden alle ondernemingen door de minister over één kam geschoren. Daarom : steun via algemeen werkende maatregelen, die niet concurrentievervalsend werken (bijv. een belastingverlaging waar elk bedrijf evenveel van profiteert).

Het mag niet de bedoeling van hulpverlening zijn de greep van de overheid op het bedrijfsleven te versterken. Daarom moet de vervanging van de investeringsaftrek en de 'vervroegde afschrijving' door een subsidieregeling (via de investeringsrekening) achterwege te blijven.

Overheidsuitgaven

18 Om de lasten van het bedrijfsleven te verlichten en de werkloosheid terug te dringen zijn de eerste jaren bezuinigingsmaatregelen op de overheidsuitgaven onvermijdelijk. Vooral op de uitgaven voor onderwijs, cultuur, recreatie en maatschappelijk werk - die de laatste jaren uit de pan gerezen zijn - moet drastisch gesnoeid worden.

Er moet paal en perk gesteld worden aan de grote tekorten op de rijksbegroting. De tekorten moeten weer in de pas gaan lopen met de nationale besparingen. In 1980 zal het financieringstekort van de overheid niet meer dan 4 procent van het nationale inkomen mogen zijn.

Om de inflatie te beteugelen dient geleidelijk aan een eind gemaakt te worden aan de monetaire financiering ('bankbiljettenpers').

De overheid mag geen te grote 'schrokkop' worden. Het deel van het nationale inkomen dat aan gemeenschapsvoorzieningen wordt uitgegeven moet in redelijke verhouding blijven tot het deel dat voor de 'private sector' (burgers en bedrijfsleven) bestemd is. Anders kan de verantwoordelijkheid van burgers en bedrijven geen gestalte krijgen.

'Meevallers' bij de belastingen of de sociale premies mogen niet worden gebruikt om bezuinigingen af te wenden, maar dienen (via verlaging van de belastingen en sociale premies) aan burgers en bedrijven te worden teruggedeven.

Sociale Zekerheid

19 Goede sociale voorzieningen zijn van groot belang. Maar ook op dit terrein zijn besnoeiingen onvermijdelijk, omdat de kosten van de sociale zekerheid onbetaalbaar dreigen te worden en het bedrijfsleven de premies niet langer kan opbrengen.

De bezuinigingen kunnen worden bereikt door verlaging van de arbeidsongeschiktheidsuitkering, bevriezing van de kinderbijslag voor het tweede kind, verlaging van uitkeringen aan mensen die geen kostwinner zijn. Het snoeimes dient op zo'n manier gehanteerd te worden dat de werkelijk sociaal zwakken in onze samenleving ontzien worden.

Zowel het misbruik - in de hand gewerkt door het afnemend normbesef - als het oneigenlijk gebruik van sociale voorzieningen - gevolg van mazen in de wet - dienen krachtig te worden

tegengegaan.

Werklozen moeten minder gemakkelijk een baan kunnen afwijzen (verruiming van het begrip 'passende arbeid').

De gewetensbezwaren tegen elke vorm van verzekering moeten door de overheid worden erkend. In het algemeen moet de eigen verantwoordelijkheid van de burger versterkt worden. Dit verslapt door de verzekering van de wieg tot het graf. Ook dat kan besparingen opleveren.

Inkomensbeleid

20. De voortgaande vermindering van inkomensverschillen ('nivellerings') door de regering moet gestopt worden. Dit heeft alleen maar een aantasting van de inkomens van de middengroepen tot gevolg.

Er zou een rechtvaardiger inkomensverdeling ontstaan als de mensen hun verantwoordelijkheid tegenover elkaar beter verstonden. Inkomensverschillen moeten gebaseerd zijn op ontvangen talenten en verschillende verantwoordelijkheden.

Terwille van de werkgelegenheid is de komende jaren loonmatiging dringend geboden. Loonsverhoging mag nooit ten koste gaan van de mogelijkheid voor bedrijven om uit te breiden of te vernieuwen. In sterkere bedrijfstakken kunnen hogere lonen dan in zwakke betaald worden.

Ook ambtenaren zullen hun steentje aan de loonmatiging moeten bijdragen.

Er moet meer tijd over heen gaan voordat werknemers hun maximum bereiken. Op die manier kan voorkomen worden dat elk jaar opnieuw looneisen gedaan worden. Want verreweg de meeste werknemers zitten al vrij jong aan de top.

De vermogensaanwasdeling moet zo veel mogelijk aan werknemers van bedrijven waar de winst 'afgeroomd' wordt ten goede komen. Dat betreft hen meer bij 'hun' bedrijf.

21 Steun aan werklozen is in de eerste plaats een taak voor kerken en andere maatschappelijke instellingen. Pas als de christelijke barmhartigheid tekort schiet, mag de regering bijspringen.

In het belang van de werkgelegenheid is het noodzakelijk dat de sociale uitkeringen (bijstand, WW) niet gelijke tred houden met het minimumloon. Anders worden de lonen te veel opgestuwd, waardoor het op den duur helemaal onmogelijk is de zwakkeren een uitkering te geven.

Sociaal beleid

22) Werkgevers en werknemers werken in de onderneming samen. Niet het eigen belang, maar de verantwoordelijkheid voor elkaar moet centraal staan. Vanuit die geest moeten ze met elkaar omgaan.

Daarom : géén verplichte medezeggenschap of van boven opgelegd overleg. Wel moet de werknemer zo veel mogelijk bij het werkoverleg worden betrokken. Ook moet hij er van op de hoogte worden gebracht wat er in de onderneming om gaat. Ondernemingsraden die uit en door de werknemers zijn gekozen en waarvan de directeur voorzitter is, kunnen daarbij goede diensten bewijzen.

Loononderhandelingen moeten in eerste aanleg door werkgevers en werknemers worden gevoerd. Pas als zij het niet eens worden of tekort schieten in verantwoordelijkheid tegenover elkaar, ligt het op de weg van de regering om in te grijpen.

23. Werkstaking en bedrijfsbezetting zijn ongeoorloofde pressiemiddelen. Staking van ambtenaren is in feite opstand tegen het overheidsgezag en mag onder geen beding worden toegestaan.

Werkwilligen moeten door de werkgever doorbetaald worden als zij vanwege stakingen niet aan het werk kunnen. Uitsluiting van werknemers is niet toegestaan.

24 De arbeidsomstandigheden in de bedrijven moeten verbeterd worden. De regering moet daarop toezien. Geestdodend werk (lopende band) moet zo veel mogelijk door machines overgenomen worden.

25 De toelating van buitenlandse werknemers moet - in verband met de hoge werkloosheid - worden beperkt. Dat legt de regering wel de verplichting op om op alle mogelijke manieren mee te werken aan vergroting van de werkgelegenheid in de landen waar de 'gastarbeiders' vandaan komen.

Prijsbeleid

26 De geldontwaarding (inflatie) is een groot sociaal onrecht. Iedereen probeert prijsstijgingen af te wentelen. De één krijgt elk procent prijsstijging vergoed, de ander berekent de hogere prijzen door. Wie niet kan afwentelen - renteniers, mensen met een klein pensioentje, kleine ondernemers - worden het zwaarst getroffen. Daarom hoort inflatiebestrijding voorrang te krijgen.

Dat is ook in het belang van de werkgelegenheid. Inflatie is

de moeder van veel werkloosheid. Want veel bedrijven hebben werknemers moeten ontslaan, omdat ze de lonen die de prijzen op de voet volgen niet meer konden betalen. De prijsstijging noodzaakte arbeiders door machines te vervangen.

Ook bedreigen de hoog opgelopen prijzen onze internationale concurrentiepositie en daarmee onze werkgelegenheid.

Eigenlijk is inflatie zelfbedrog. Meer dan uitstel van de moeilijkheden - op kosten van de ander - is het niet.

Inflatie ontmoedigt de spaarzin, waardoor het voor het bedrijfsleven moeilijker wordt leningen te sluiten voor de aanschaf van machines en de vernieuwing van het fabrieksgebouw.

Inflatie is een uiting van moreel verval. Er spreekt een mentaliteit van egoïsme uit.

Kortom - inflatiebestrijding is hard en hard nodig.

Eén van de eerste maatregelen die tegen de inflatie genomen moeten worden is vermindering van de totale hoeveelheid guldens. Ook moet de monetaire financiering (het 'bijmaken' van geld om de tekorten van het rijk te dekken) gestopt worden. Want hoe meer geld er is, hoe meer er wordt uitgegeven, hoe meer de prijzen stijgen. Over beperking van overtollige geldhoeveelheden moeten internationale afspraken gemaakt worden.

De Nederlandse Bank moet de regering onophoudelijk wijzen op inflatiebevorderende beslissingen en ontwikkelingen.

De prijzen moeten scherp in de gaten gehouden worden. Als de prijzen de pan uit dreigen te rijzen, moet de regering onverwijld ingrijpen. De overheidstarieven dienen in de regel de prijsstijging bij het bedrijfsleven niet te boven te gaan.

Belastingen

27

De bezuinigingen op de overheidsuitgaven moeten worden aangewend voor belastingverlichting van burgers en bedrijven. De belastingdruk is in ons land veel te zwaar geworden.

Het beginsel van belasting naar draagkracht dient door de regering onverkort gehandhaafd te worden. De plannen om de kinderaftrek af te schaffen zijn daarmee in strijd en moeten afgewezen worden.

Ook aan de 'progressie' in de belastingen (hoe hoger het inkomen, hoe hoger de belasting) mag niet getornd worden. Als tegenwicht voor de inkomensnivellering moeten de 'schijven' verlengd worden. Dit is een tegemoetkoming voor de middengroepen die door de nivellering al zo in hun beurs getroffen zijn.

Het is een eis van rechtvaardigheid dat de inflatiecorrectie jaarlijks voor de volle honderd procent wordt toegepast. De fiscus mag niet extra profiteren van de geldontwaarding. Ook moet de regering rekening houden met de ondermijning van winsten door de inflatie. De gulden is al lang geen gulden meer. Een gedeelte van de winst is schijnwinst. Het is niet meer dan rechtvaardig dat bedrijven daarover geen belasting behoeven te betalen.

Om ons land meer in de pas te laten lopen met de buurlanden moeten er minder directe belastingen (bijv. inkomstenbelasting) en meer indirecte belastingen (bijv. BTW) geheven worden.

28. Geleidelijk aan moet er een eind aan komen dat ongehuwden : meer belasting dan gehuwden betalen.

De onderhoudskosten van het eigen huis moeten weer voor de belasting aftrekbaar gemaakt worden. De huurwaarde - het bedrag dat de huiseigenaar bij zijn inkomen moet tellen - kan dan enigszins opgetrokken worden.

Het is een taak van de overheid om belastingontduiking en fraude met de haar ten dienste staande middelen te bestrijden. Een goed controle-apparaat is daarbij onontbeerlijk. Vooral is het belangrijk om de neiging tot misbruik - een gevolg van het vervagen van de belastingmoraal, de hoge belastingdruk en de geestdodende nivelleringsmaatregelen - weg te nemen. Voorkomen is beter dan genezen.

Hoofdstuk

TERWILLE VAN DE GERECHTIGHEID

Nederlanders en hun welvaart

29

De welvaartsroes van de zestiger jaren is voorbij. De grote werkloosheid en de economische tegenslagen hebben een eind gemaakt aan de illusie dat welvaart vanzelfsprekend is. Welvaart is een gave.

Toch moet er voor gewerkt worden. Daarom is een gezond bedrijfsleven, een sterke middenstand en een levenskrachtig kleinbedrijf méér dan een noodzakelijk kwaad. Het is een onmisbare voorwaarde voor welvaart. Dat moet de houding van de regering tegenover het bedrijfsleven bepalen.

Economische groei, werkgelegenheid, welvaart - het is géén doel op zichzelf. Nee, het zijn gaven terwille van de gerechtigheid. Daarvoor moeten ze aangewend worden.

Economisch beleid

30

De regering moet de ondernemers zo veel mogelijk ruimte laten. Alleen ingrijpen als het niet anders kan. Het bedrijfsleven moet zijn verantwoordelijkheid voor het bouwen en bewaren van de schepping waar kunnen maken. De overheid mag dat rentmeesterschap niet in de weg staan.

Daarom moet de gemengde economische orde in ons land - die het midden houdt tussen staatsocialisme en vrij kapitalisme - in stand blijven. Dat geeft bedrijfsleven en overheid z'n plaats.

De regering heeft in het economisch leven een corrigerende taak. Zij moet inspringen daar waar de ondernemer verstek laat gaan, vergeet een goed rentmeester te zijn.

De overheid moet op de bres staan voor de belangen van de enkeling, de groep, het land. Voor degenen die tussen wal en schip dreigen te vallen. Zo moet de regering zwakke regio's (het noorden, Twente, Limburg) en zwakke bedrijfstakken (scheepsbouw, textiel, papierindustrie) uit de put helpen.

Ook is het een regeringstaak er voor te zorgen dat de industrie in Nederland niet ongunstiger behandeld wordt dan in onze buurlanden. Dit voorkomt dat de bedrijvigheid uit ons land wordt weggezogen.

Terwille van het bedrijfsleven zorgt de regering voor voldoende wegen, goede spoorwegverbindingen en een toereikend net van rivieren en kanalen.

Het bedrijfsleven moet door de regering in staat gesteld worden - ook op langer zicht - een voldoende weerstandskracht van de Nederlandse economie op te bouwen en daardoor voldoende en zinvolle werkgelegenheid aan de beroepsbevolking te verschaffen.

Het is daarom vereist dat regering en bedrijfsleven met elkaar op goede voet staan. Het onderlinge vertrouwen moet worden hersteld.

Kortom - het beleid moet er op worden gericht dat het weer goed ondernemen in Nederland is.

Midden- en kleinbedrijf

31 De SGP staat een levenskrachtig en gezond midden- en kleinbedrijf voor. Niet alleen in het belang van de werkgelegenheid, maar ook ter versterking van het particulier initiatief.

- Om dat te bereiken zijn een hele reeks maatregelen nodig :
- o voor oudere zelfstandigen moeten dezelfde voorzieningen getroffen worden als voor oudere werknemers.
 - o er moeten speciale maatregelen komen voor bedrijven met veel mensen in dienst (arbeidsintensieve bedrijven).
 - o om de kosten voor het midden- en kleinbedrijf laag te houden moet voorlopig een verhoging van het minimum-jeugdloon achterwege blijven.
 - o het midden- en kleinbedrijf mag niet het dupe worden van stadsvernieuwing. Tijdens de 'opknopbeurt' van de binnenstad moet zij van de overheid een overbruggingsuitkering krijgen.

Landbouw

32 Het goed geleide familiebedrijf moet voor de overheid de hoeksteen zijn voor een gezonde ontwikkeling in landbouw, veeteelt, tuinbouw en visserij. Vooral de kleinere bedrijven - die door de sterke mechanisatie toch al zo in moeilijkheden zitten - moet de hand boven het hoofd worden gehouden.

Als er - ondanks alle inspanning van de bedrijfshoofden en hun gezinsleden - geen boterham meer te verdienen valt, dient de regering te helpen bij omscholing of een behoorlijke financiële regeling te treffen. Behalve bij onteigening ten algemene nutte onthoudt de overheid zich van iedere vorm van dwang bij bedrijfsbeëindiging.

De overheidsbemoeiing met de agrarische sector mag er niet toe leiden dat de vrijheid van de ondernemer nodeloos wordt ingeperkt. Het gaat er om hem op een goed geleid bedrijf door goed - ook internationale - prijsafspraken in staat te stellen een goed inkomen te verdienen.

De overheid helpt bij het treffen van onmisbare voorzieningen in de land- en tuinbouw (zoals het aanleggen van een doelmatige afwatering en van waterleidingen). Ook komt zij tegemoet aan rechtvaardige verlangens die het gevolg zijn van gewijzigde produktieomstandigheden.

33. Bij kavelruil, vrijwillige of wettelijke ruilverkaveling draagt de regering er zorg voor dat de rechten van de betrokkenen op geen enkele wijze worden aangetast. Het particuliere grondbezit wordt in ere gehouden. De regering laat maatregelen die grond op één of andere wijze in handen van gemeenten, provincies of het rijk brengt achterwege.

Indien de overheid grond verwerft, dient daarvoor een rechtvaardige prijs te worden betaald. De gebruikswaarde is een onbillijke schadevergoeding.

De pacht - voor de landbouw een belangrijk financieringsmiddel - moet behouden blijven. De pachtprizen dienen afgestemd te worden op de bedrijfsuitkomsten én op de waarde van de verpachte grond.

De landbouw moet rekening houden met de eisen van goed landschaps- en natuurbeheer. Maar dit mag niet zo ver gaan dat de boer, veehouder of tuinders een parkwachter wordt. Land- en tuinbouw moeten op een doelmatige wijze beoefend kunnen worden.

De gezondheid van de veestapel dient een voortdurende zorg voor de overheid te zijn. Veehouders moeten niet tegen hun wil verplicht worden middelen te gebruiken die zij niet met hun geweten in overeenstemming kunnen brengen. Dieren mogen geen kunstbewerking ondergaan.

Bespoten groenten en fruit mag alleen verkocht worden als duidelijk vastgesteld is dat dit op geen enkele manier schadelijk is voor de menselijk gezondheid.

Visserij

34 De visserij zit diep in de moeilijkheden. De Nederlandse regering heeft zich internationaal aan vangstbeperkingen gebonden.

De quotering noodzaakte vele vissers hun bedrijf aan de kant te doen. Het saneringsbeleid heeft de problemen wel verzacht, maar niet opgelost. De regering zal de vissers op nog meer manieren tegemoet moeten komen.

Er moeten stappen genomen worden om er een eind aan te maken dat vissersschepen uit landen buiten de EEG (Sowjet-Unie bijvoorbeeld) vrij en ongecontroleerd grote hoeveelheden vis uit de Europese visserijzone wegvissen.

Ook is het in strijd met de rechtvaardigheid dat EEG-landen als Engeland en Ierland brede visserijzones voor hun vissers reserveren.

Energie

3.5. Energie is onmisbaar. De oliecrisis heeft dat opnieuw duidelijk gemaakt. De rijke aardgasvoorraden hebben Nederland voor grote schaarste behoed. Maar eens is ook 'Slochteren' uitgeput.

Daarom moet de opsporing van nieuwe gas- en oliewinplaatsen onverminderd doorgaan. Daarom moeten we zo zuinig mogelijk zijn met energie en onze woningen en gebouwen beter isoleren. Daarom moet het zoeken naar 'alternatieve energiebronnen' (zoals zonnewarmte en windkracht) niet gestaakt worden. Anders staan we straks - als het aardgas op is - in de kou.

Met kernenergie moet voorzichtig omgesprongen worden. De bouw van één of meer kerncentrales dient niet bij voorbaat uitgesloten te worden. Maar dan moeten er wel waterdichte waarborgen zijn tegen straling en sabotage. Ook moet er een oplossing gevonden worden voor de verwerking en opslag van kernafval.

De uraniumverrijkingsfabriek in Almelo moet - mede in het belang van de werkgelegenheid in het oosten van het land - uitgebreid worden. Er moeten garanties komen dat het Almelose uranium niet misbruikt wordt voor militaire doeleinden.

ALLEEN GERECHTIGHEID

Nederlanders en hun welzijn

36 Welzijn is een modern woord voor een oud begrip. Voorspoed, geluk - al eeuwen is de mens er naar op zoek. Lange tijd stelde men zijn hoop op de ongestadigheid van de welvaart. Maar langzamerhand is het inzicht gerijpt dat geld niet gelukkig maakt.

Wat de welvaart niet kon, verwacht men nu van goed onderwijs, een hoog ontwikkelde cultuur, voldoende recreatie, voortreffelijk maatschappelijk werk, een prima gezondheidszorg en een schoon milieu. Hoezeer ook gewenst, kan dit het menselijk on-geluk niet wegnemen. Alleen gerechtigheid brengt het ware welzijn. Al het andere is surrogaat.

Onderwijs, CRM, volksgezondheid en milieuhygiëne moeten daarom in het teken van gerechtigheid staan.

Onderwijs

37 Voor het onderwijs in al zijn geledingen en vormen moet Gods Woord centraal staan. In de eerste plaats als richtlijn. Maar ook vanwege de rijke inhoud en wijze lessen moet de Bijbel op school altijd openliggen.

Het is de taak van de overheid zulk bijbels onderwijs te geven. Nu dit nagelaten wordt, moet er alle vrijheid zijn voor onderwijs dat zich op Gods Woord en de belijdenisgeschriften baseert. De regering dient er voor te zorgen dat dit onderwijs zijn eigen gezicht ongeschonden kan bewaren en niet door benoemingen of toelatingen in moeilijkheden gebracht wordt.

Het reformatorisch onderwijs - waarnaar de duidelijke voorkeur van de SGP uitgaat - mag op geen enkele wijze achtergesteld worden. Als het aan de wettelijke vereisten en voorschriften voldoet, dient het zonder aarzelen erkend te worden. Deze normen dienen zo laag mogelijk te blijven.

Ook binnen de "contouren" van het toekomstige onderwijsbestel moet er ruimte zijn voor de eigensoortigheid van het reformatorisch onderwijs.

Aan het onderwijs mogen geen eisen van deugdelijkheid of andere voorwaarden die wezensvreemd zijn aan het karakter van reformatorische scholen worden voorgeschreven.

38 In samenwerkingscholen en grote scholengemeenschappen kan het reformatorisch onderwijs moeilijk tot zijn recht komen. Daarom wordt dat afgewezen. In het algemeen verdienen kleine scholen toch de voorkeur boven grote. Op scholengemeenschappen is de leerling één van de velen, terwijl op kleine scholen de onderwijzer meer aandacht aan hem kan besteden. In dunbevolkte gebieden en op het platteland is de kleine school gewoonweg onmisbaar.

Een goed peil en een deugdelijke kwaliteit van het onderwijs moeten de regering aan het hart liggen. Tegen elke eenzijdigheid dient te worden gewaakt. Het gaat om de vorming van de mens, zijn toerusting tot alle goed werk. Het hele onderwijsbeleid moet er op gericht zijn dat iedereen een opleiding kan volgen die bij zijn capaciteiten past.

De verantwoordelijkheid van de ouders voor het onderwijs is doorslaggevend. Die moet tot uiting komen in de keus van de school. De oudercommissie mag het schoolbestuur niet van z'n plaats dringen. De oudercommissie heeft een adviserende stem, het bestuur beslist, zo moet de stelregel zijn.

39 Een geleidelijke samensmelting van het kleuter- en basisonderwijs verdient steun. Maar dat mag niet ten koste gaan van de kleuters. Ook dient het peil van het basisonderwijs er niet door omlaag gehaald te worden.

Sexuele voerlichting is géén taak voor de onderwijzer, maar voor de ouders.

Algemene schoolbegeleidingsdiensten voor het kleuter- en lageronderwijs moeten geweerd worden. Er dient plaats gemaakt te worden voor een afzonderlijke reformatorische begeleidingsdienst. De wettelijk te regelen subsidie aan deze diensten moet via de scholen worden uitgekeerd.

40 De regering moet een open oog hebben voor het onderwijs aan geestelijk en lichamelijk gehandicapte kinderen. Ook schipperskinderen moeten in staat gesteld worden naar school te gaan. Goede internaten zijn daarvoor onmisbaar.

41 Het voortgezet onderwijs mag niet al te nivellerend zijn. Geschonken talenten moeten op school tot ontplooiing kunnen komen. Onderzocht moet worden of de 'vakkenpakketten' op de middelbare scholen niet afgeschaft kunnen worden. Daardoor krijgen de scholieren vaak een te eenzijdige opleiding of kiezen ze een 'richting' waarmee ze later niet uit de voeten kunnen. Ook de 'doorstroming' behoeft dringend verbetering.

- 42 Algemene ontwikkeling is van groot gewicht. Maar daarnaast is - zeker voor het lbo en het mbo - een goede beroepsopleiding een eeersterangseis om aansluiting op de toekomstige werkkring niet te missen. Goed vakmanschap is een blijvende en waardevolle kwaliteit.
- 43 Proeven met nieuwe onderwijsmethoden en schooltypen zijn waardevol om het onderwijs 'bij de tijd' te houden. Maar in het belang van het onderwijs moet de overheid niet voortdurend alles willen vernieuwen. De middenschool kan beter nog een paar jaartjes wachten. Eerst moet maar eens geprobeerd worden de 'mammoet' goed op gang te krijgen. Ook met het oog op de beperkte financiële middelen.
- 44 De leerplicht moet niet verder worden uitgebreid. Veel jongens en meisjes zitten tegen hun zin op school. Het motiveren tot meer studie en vorming is van veel meer belang. Er moet groter nadruk gelegd worden op het leerrecht.
- 45 Een degelijke opleiding van onderwijzers en leraren is van groot belang. Aan de scholing van de leerkrachten moeten behoorlijke eisen gesteld worden. Ook moeten zij - in het belang van zichzelf en hun leerlingen - voortdurend 'bijgeschoold' worden.
- 46 De loting voor het hoger onderwijs moet verdwijnen. Er moeten naar betere middelen gezocht worden om de overtollige studenten uit te schiften. Op de universiteiten en hogescholen moet de nadruk gelegd worden op onderwijs en onderzoek. Democratisering mag niet ten koste gaan van het (kostbare) wetenschappelijk onderwijs. Zuinigheid op de universiteit behoort vanzelfsprekend te zijn.
- 47 De vormingscentra voor werkende jongeren moeten het karakter krijgen van normale scholen met ruime mogelijkheden voor praktische vorming. Grotere mogelijkheden voor 'tweede kansen' voor ouderen - men is nooit te oud om te leren - verdienen steun.
- 48 In het onderwijs dient het besef te worden bijgebracht dat de verworven kennis in dienst van de naaste en tot eer van de Schepper gebruikt moet worden.

Cultuur en ontspanning

- 49 Cultuur, recreatie en maatschappelijk werk moeten onderworpen zijn aan de evangelische maatstaven en strekken tot gerechtigheid. Alleen dan bereikt CRM het hoogste doel: het welzijn van de mens en de verheerlijking van God.

Net als het onderwijsbeleid dient het cultuurbeleid de mens te helpen bij zijn vorming en ontplooiing.

Voor het bevorderen van de cultuur is de overheid niet de eerst aangewezen. De regeringstaak is wèl ontaarding, uitspattingen en uitwassen - vooral wanneer die indruisen tegen Gods woord en wet - te verhinderen en terug te dringen. Als de regering geen zedemeester wil zijn, dan ligt het zeker niet op haar weg om de goede zeden af te breken en te verwoesten.

De overheid moet er in de eerste plaats voor zorgen dat alle burgers over voldoende financiële middelen beschikken om kunstgenot en betamelijke ontspanning te bekostigen. Dat is ook in het belang van de cultuur. Democratisering en medezeggenschap in de kunst leiden alleen maar tot vervlakking en middelmaat. Er moet optoegezien worden dat niet alleen goeden van kunstsubsidies profiteren. Het rijk dient het subsidiëren van kunstuitingen zo veel mogelijk aan provincie en gemeente over te laten.

Vooraf kunstbeoefening door amateurs verdient aanmoediging van de overheid.

De zorg voor monumenten en cultuurschatten uit het verleden moet bij de regering hoog op het verlanglijstje staan. Daarbij verdient de restauratie van kerken speciale aandacht. Het wegwerken van de opgelopen achterstanden bij de musea moet voorrang hebben. De Friese taal en cultuur mogen niet verwaarloosd worden.
50 Radio, televisie en kranten dienen de goede zeden niet uit het oog te verliezen. De regering moet strenge maatregelen nemen tegen publikaties en uitzendingen die godslasterlijk of zedenkwetsend zijn.

Speciale steunmaatregelen aan moodlijdende kranten, weekbladen of tijdschriften moeten afgeschaft worden. Daarvoor in de plaats komt een regeling die alle persorganen over één kam scheert. Dit voorkomt bevoorrechtiging van sommige bladen.

51 De overheid gaat misleidende en agressieve reclame tegen. De STER-reclame op radio en televisie dient in elk geval afgeschaft te worden. De zondag blijft er van gevrijwaard.

52 In een wereld die steeds meer uit steen, beton en asfalt gaat bestaan zijn goede en verantwoorde recreatie-voorzieningen onmisbaar. Ook om ledigheid en doelloosheid tegen te gaan. Tegen massale vermaaksindustrie en malle sportverdwazing dient gewaakt te worden. Aan de subsidiëring van prof-sport moet een einde gemaakt worden.

In het bijzonder hoort de overheid de zondagsontheiliging tegen te gaan. Alle zondagssport moet naar de zaterdag worden verschoven. De zondag kan als rustdag bij uitstek een oase in ons jachtige leven zijn - een dag waarop wij de eer van God en het welzijn van de naaste dienen te zoeken.

53 Het gezin is de pijler van de samenleving. Het onvolledige gezin dient meer aandacht van de overheid te krijgen. Vooral de moeilijke positie van weduwen en weduwnaren met kinderen moet de regering meer ter harte gaan.

54 In het jeugd- en jongerenwerk moet ruimte zijn voor een levensbeschouwing die zich naar de Bijbel wil richten.

55 De overheid moet een open oog hebben voor de problemen van de bejaarden en de gehandicapten. Niet als een voogd die alles voor hen regelt en hen zonder meer in bejaardentehuizen of inrichtingen stopt, maar als een vader die er voor zorgt dat zij volwaardig mee kunnen doen. Bejaarden moeten de mogelijkheid om op zichzelf te wonen zo lang mogelijk houden. Hun huisvesting vraagt speciale voorzieningen.

56 Voor de maatschappelijke zorg is het particuliere initiatief vanuit persoonlijke gedrevenheid en bewogenheid een kostbaar bezit. Niet alleen uit financieel oogpunt. Het is een goed tegenwicht tegen de voortschrijdende verambtelijking en professionalisering. Daarom : voorrang voor het vrijwilligerswerk. De kerk moet van de overheid alle ruimte krijgen haar opdracht op dit terrein te kunnen vervullen.

57 De vreemdelingen in onze poorten mogen niet vergeten worden. Zij moeten - voor zo ver zij dat wensen - als volwaardige Nederlanders behandeld worden, zonder gelijkgeschakeld te worden. Voor hun opvattingen en bedoelingen dient alle begrip en respect te bestaan. Dit geldt in het bijzonder voor de Zuid-Molukkers, tegenover wie wij een ereschuld hebben.

58 CRM is bij uitstek een ontmoetingsplaats tussen rijken en armen, tussen voldane en tekortgedane mensen. Het besef dat God hen beiden gemaakt heeft dwingt tot het nastreven van gerechtigheid. Alleen dan is het meest wezenlijke welzijn gewaarborgd.

Gezondheidszorg

59. Voor een gezonde geest (die dankzij het onderwijs tot ontwikkeling komt en zich in culturele activiteiten ontplooit) is een gezond lichaam een belangrijke voorwaarde. Dit maakt de gezond-

heidszorg tot een aangelegenpunt voor de regering.

60 Toch zijn er duidelijke grenzen aan de overheidsbemoeienis met onze gezondheid. Waar persoonlijke en gezinsverantwoordelijkheden in het geding zijn, is er voor de overheid geen taak.

Daarom : geen regeling van het aantal geboorten of voorlichting over het voorkomen van zwangerschap (bevolkingspolitiek).

Daarom : geen anti-conceptie op kosten van het ziekenfonds.

Daarom : geen fluoridering van het drinkwater of welk medicijn ook in voedingsmiddelen.

Daarom : geen euthanasie.

Daarom : geen abortus, tenzij het leven van de vrouw ernstig gevaar loopt (medische indicatie).

Voor een rechtsstaat is eerbied en bescherming van het menselijk leven - hoe pril of hoe oud - van wezenlijk belang. Het besef dat het leven een gave van God is dient voorop te staan. Met menselijke levens mag op geen enkele wijze 'gesold' worden. Bij elke medische behandeling moet domineren dat de levende mens een beeldrager van de Heere God is.

61 De kosten van de gezondheidszorg dreigen de pan uit te rijzen. Besnoeiing en beheersing zijn onvermijdelijk om te voorkomen dat straks de volksgezondheid onbetaalbaar wordt. Er moet meer op de voorgrond staan dat voorkomen beter is dan genezen.

Bij de onontkoombare bezuinigingen dient een beleid te worden gevoerd dat voldoet aan de eisen van rechtvaardigheid voor allen.

De nadruk zal meer moeten vallen op het bevorderen van de gezondheidszorg buiten ziekenhuizen en inrichtingen (extra-murale activiteiten). Dat bespaart handen vol geld.

Er mag niet klakkeloos bezuinigd worden. Zo is het voor het terugdringen van de kostbare tweede lijns-gezondheidszorg (specialisten) een vereiste dat de voorzieningen in de 'eerste lijn' (huisarts, wijkverpleegster) goed zijn.

62 Tegen het gebruik en de handel van 'hard' en 'soft' drugs (opium, heroïne, marihuana, hasj) dient de regering actief op te treden. Brede voorlichting over de gevaren van het druggebruik is broodnodig. Voor verslaafden aan verdovende middelen moeten er meer klinieken komen. Naast de aanpak van het drugprobleem mag de strijd tegen het alcoholmisbruik niet verslappen.

63 Ernstige volksziekten (hart- en vaatziekten, kanker) verdienen grote aandacht, onderzoek en bestrijding.

64 Zieken mogen aanspraak maken op een persoonlijke behandeling. Een toenemend gebruik van medicijnen is niet altijd het juiste antwoord op menselijke spanningen, die vaak diepliggende oorzaken hebben.

Milieu

65 Een schoon milieu is een kostbaar bezit. Bestrijding van de milieuverontreiniging is een scheppingsopdracht. De taak die op de schouders van de mens gelegd is, is Gods schepping ongerept 'bewaren'.

Daarom moet alles in het werk worden gesteld om water, bodem en lucht weer zo schoon en fris mogelijk te krijgen. Internationale 'milieu-afspraken' zijn onontbeerlijk.

In eerste instantie moet het regeringsbeleid er op gericht zijn dat het milieu niet verder achteruit gaat ('standstill-principe').

Milieuonvriendelijke en vervuillende produkten moeten stapje voor stapje worden teruggedrongen. De overheid geeft daarbij zelf het goede voorbeeld. De herwinning van belangrijke grondstoffen uit afval dient met kracht te worden bevorderd. Produkten moeten ook een langere levensduur krijgen.

Milieuhygiëne en werkgelegenheid staan vaak op gespannen voet. Een fabriek waar honderden hun brood verdienen kan de omgeving behoorlijk vervuilen. Rijnmond - één en al schoorsteen die smog uitbraakt - is een 'goudmijn' voor onze economie. Bij het opleggen van milieumaatregelen moet de regering daarom zo veel mogelijk rekening houden met de werkgelegenheid. Zo mag de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven er niet onnodig door ondermijnd worden.

Het is van belang dat onze 'wegwerp-economie' geleidelijk aan vervangen wordt door een 'reparatie-economie'. Tegenover een vermindering van werkgelegenheid bij produktiebedrijven staat dan een toename van werk bij de dienstverlenende ondernemingen.

66 Gemeenten en waterschappen moeten - met financiële steun van het rijk - voor een behoorlijke en doelmatige waterzuivering zorgen. Ontoelaatbare stijging van waterschapslasten en reinigingsrechten dient vermeden te worden.

Voor het tegengaan van het overvloedige afval van de moderne welvaartsstaat zijn een afvalstoffenwet en een wet die de bodem beschermt hard nodig. Ook zijn maatregelen tegen geluidshinder dringend gewenst.

De voorlichting over de noodzaak van milieureiniging wordt krachtiger ter hand genomen. Iedereen moet beseffen hoe hard dat nodig is.

HANDELEN IN GERECHTIGHEID

Nederlanders en hun wensen

67. Met elkaar hebben we nogal wat noten op onze zang. Goed wonen is wel het minste. Een auto, goed openbaar vervoer, een winkelcentrum in de buurt, niet te ver van het werk af.

Het zijn vaak tegengestelde wensen. De afstand tussen de woon- en werkplaats mag niet te groot zijn. Maar van files en smog willen we ook verschoond blijven. We zeggen allemaal dat het platteland leefbaar moet blijven. Maar wie wil er niet buiten wonen ?

We hebben niet allemaal dezelfde wensen. Ook al zijn we burenen. De een wil een betere bus of treinverbinding. De ander is blij dat hij rijdt en wil niets weten van beperking van het autogebruik.

Allemaal vinden we dat de regering moet doen wat wij willen. Dat kan niet. Al was het alleen maar omdat de financiële mogelijkheden beperkt zijn. De regering zal aan het één voorrang moeten geven boven het ander. Daarbij dient zij in de eerste plaats in gerechtigheid te handelen.

Verkeer en vervoer

68. Zonder verkeer kunnen we niet. Verkeer en vervoer - of het nu over de weg, over de rails, door het water of door de lucht gaat - zijn voor de samenleving even onmisbaar als de wielen van een auto. Wegen zijn voor het verkeer en het vervoer nodig. Daarom moet de overheid zorgen voor voldoende autowegen, redelijke spoorwegverbindingen en een goed net van waterwegen.

Een goed stelsel van wegen is ook in het belang van de veiligheid. Vergroting van de verkeersveiligheid is een vereiste, want het aantal doden en gewonden in het verkeer is nog altijd erg groot. Een reeks maatregelen zijn nodig :

- o er moet strenger opgetreden worden tegen alcoholmisbruik bij automobilisten.
- o er moet meer worden gedaan aan de verbetering van het rijgedrag en de verkeersopvoeding van weggebruikers.
- o auto's moeten aan een verplichte keuring worden onderworpen.
- o de maximum-snelheden blijven gehandhaafd.
- o drukke² wegen moeten zo veel mogelijk ongelijkvloerse kruisingen krijgen en gevaarlijke 'flessehalzen' dienen opgeheven te worden.
- o de beveiliging van spoorwegovergangen moet worden vergroot. Hetzij met automatische knipperlichten of met bediende spoorbomen, hetzij - bij erg druk treinverkeer - met tunnels.

69 Beperking van het particuliere autogebruik is onvermijdelijk - vooral in het westen van het land. Hand in hand daarmee dient het openbaar vervoer (trein, bus, tram) bevorderd te worden. Met name de verbindingen op het platteland zijn aan verbetering toe.

Het openbaar vervoer dient de zondag als de dag des Heeren te eerbiedigen.

In de steden moeten de verkeerssoorten gescheiden worden. Het winkelend publiek dient zo weinig mogelijk last van auto's te hebben. Dit mag niet zo ver gaan dat winkels niet meer behoorlijk bevoorraad kunnen worden en de klanten kilometers moeten lopen om een parkeerplaats voor hun auto te vinden. De parkeerkosten zijn voor de parkeerder en niet - via een gemeentelijke verordening - voor de middenstand.

70. Tussen het wegvervoer, het railvervoer en het vervoer over water moet een juist evenwicht zijn. Het goederenvervoer over de weg en de binnenscheepvaart moeten beschermd worden tegen oneerlijke concurrentie van de spoorwegen, waarvan de tekorten grotendeels uit de schatkist worden betaald. In overleg met de buurlanden moet de regering de belemmeringen voor het internationale wegtransport zo veel mogelijk uit de weg helpen.

De openingstijden van sluizen en bruggen moet ^{en}meer aan de verlangens van de scheepvaart worden aangepast. De regering moet tijdig maatregelen nemen tegen de valse concurrentie van schepen uit Oost-Europa ("de rode vloot") die na opening van het Rhein-Main-Donau-kanaal op de Westeuropese wateren zullen verschijnen.

~~Ter~~ Ter bescherming van de scheepvaart dient de regering ook passende maatregelen te nemen tegen de oneerlijke concurrentie van de Oostbloklanden ("staatshandelslanden").

71. Een tweede nationale luchthaven - een nieuw Schiphol - zal in de Markerwaard gevestigd moeten worden. Dit is één van de redenen waarom inpoldering van dit stuk IJsselmeer nodig is. Een nieuwe nationale luchthaven legt beslag op minstens 40.000 ha. Zo'n oppervlakte kan niet dan met afbraak van duizenden woningen in West-Brabant gevonden worden. Zuidelijk Flevoland - waar nog genoeg ruimte is - ligt te dicht bij Schiphol en dat geeft verkeers-technische moeilijkheden.

Waterstaat

72 De strijd tegen het water mag niet verslappen. Het beheer, het onderhoud en de verbetering van dijken die het land tegen overstromingen beschermen heeft voortdurende medewerking en toezicht van de overheid nodig.

Afsluiting van zeearmen en dijkverzwaringen langs grote rivieren

is in de eerste plaats nodig uit een oogpunt van veiligheid. Maar de belangen van visserij, milieu en landschap mogen daarbij niet verwaarloosd worden.

Internationale afspraken om de Rijn weer rein te maken zijn broodnodig. Ook de vervuiling van de Maas dient met kracht bestreden te worden. Er moeten duidelijke en controleerbare maatregelen komen om het zoutgehalte in het Rijn- en Maaswater te beperken en de verontreiniging met zware metalen tegen te gaan.

Ook in het binnenland moet de zuivering van rivieren en kanalen krachtiger ter hand worden genomen. Dit is van groot belang. Voor de watervoorziening is ons land steeds meer op de oppervlaktewateren aangewezen. Het zal niet lang meer mogelijk zijn drinkwater en water voor de tuinbouw en de industrie aan de grond te onttrekken zonder dat landbouw en gebouwen en schade van ondervinden.

Wonen

73 De woningnood is nog niet voorbij. Nog altijd vinden mensen onderdak in krotten of wonen in te dure huizen. Het bouwen van goede en betaalbare woningen is daarom één van de belangrijkste taken van de regering. Niet alleen van woningwetwoningen, maar ook van eigen woningen.

Op alle mogelijke manieren moet het eigen woningbezit bevorderd worden (o.a. door de onderhoudskosten weer aftrekbaar te maken voor de belasting).

De huurder moet in staat zijn de huur zelf op te brengen. In uitzonderingsgevallen kan de overheid bijspringen. Bijvoorbeeld wanneer de bewoner een te groot deel van zijn inkomen aan huur moet uitgeven. Er moet nauwlettend op toegezien worden dat 'sociale woningbouw' werkelijk ten goede komt aan de laagstbetaalden.

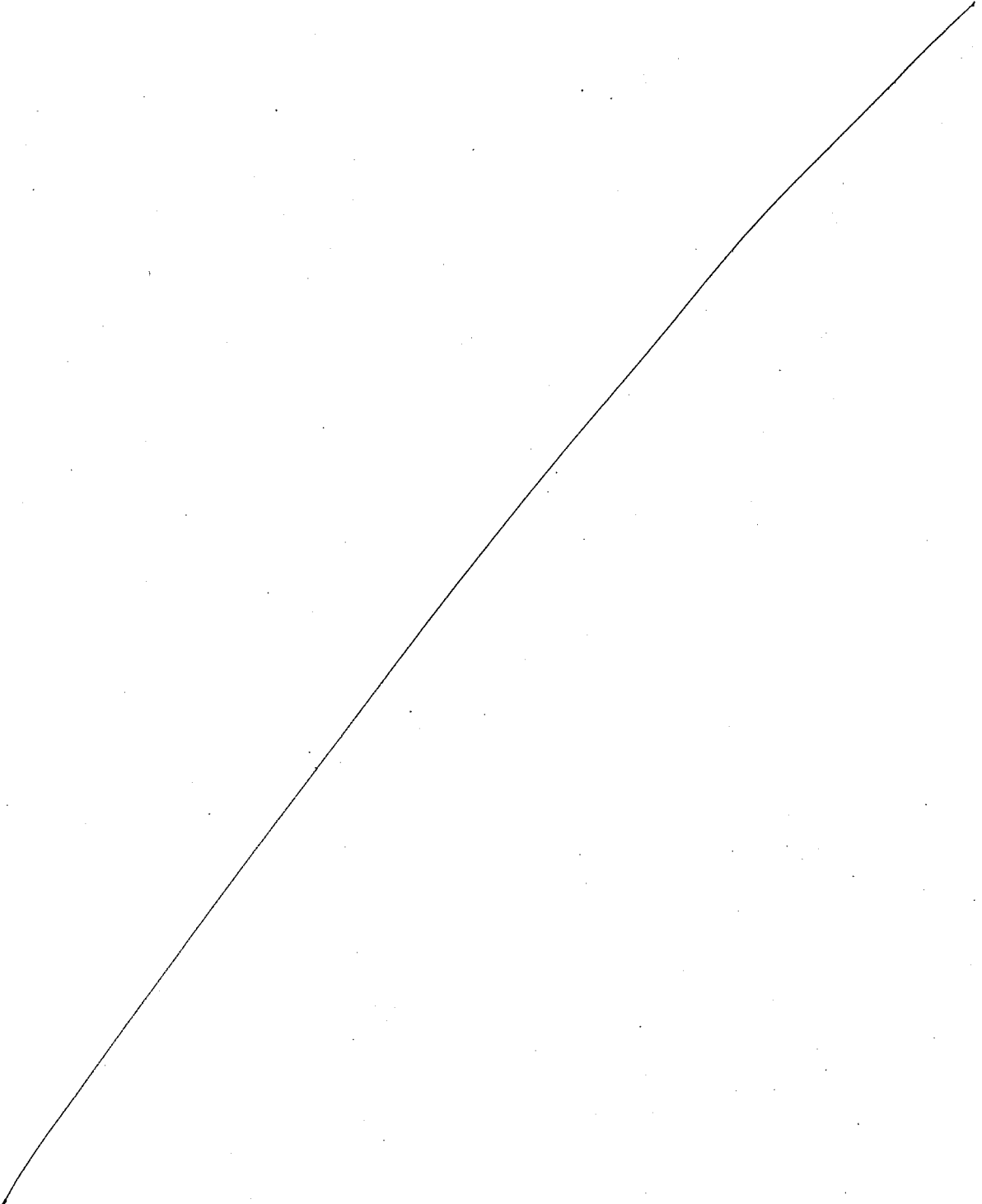
Het bouwen van woningen voor andere samenlevingsvormen dan het gezin moet terstond worden gestopt.

74 Het platteland mag niet volgebouwd worden. Een overmatige groei van kleine kernen schaadt de rust - inclusief de zondagsrust - en de aantrekkelijkheid van het platteland. Maar aan de andere kant dient de ontwikkeling van de dorpen niet zo beknot te worden dat op den duur de plaatselijke bevolking gedwongen is te verhuizen en de middenstand er geen boterham meer kan verdienen.

De 'uitbouw' van de steden dient evenwichtig te geschieden. De binnenstad mag niet verwaarloosd worden of in de handen van projectontwikkelaars vallen. Stadsvernieuwing, woningverbetering en krottenopruiming dienen met kracht ter hand te worden genomen.

Afzonderlijke stadswijken moeten als het even kan een eigen

winkelcentrum krijgen. De vestiging van supermarkten buiten de stad (weidewinkels) dient tegengegaan te worden. Kleine winkeltjes met specialiteiten mogen niet uit de stadscentra verdreven worden. Naast grote winkelbedrijven moet ook voor hen plaats zijn.

GERECHTIGHEID VERHOOGT ALLE VOLKEN

Nederlanders en de wereld

75. Oorlog is onmenselijk. De mens is naar bijbels getuigenis niet geroepen om zijn medemens te beoorlogen, maar om in vrede met hem de aarde te bouwen en te bewaren.

Het handhaven van vrede en het voorkomen van oorlog is daarom één van de belangrijkste doelstellingen van de Nederlandse buitenlandse politiek.

Vrede kan nooit afgedwongen worden. Het recht moet centraal staan bij het oplossen van internationale geschillen. Gerechtigheid verhoogt alle volken.

Buitenlands beleid

76. Om tegenwicht te kunnen bieden aan de aspiraties van de Sowjet-Unie is een krachtig Atlantisch bondgenootschap - onder aanvoering van de Verenigde Staten - onmisbaar. Nederland zal een behoorlijke bijdrage moeten betalen aan de verdediging van het vrije Westen. De christelijke vrijheid - achter het IJzeren Gordijn onmogelijk - is een groot goed.

De Nederlandse regering moet op alle mogelijke manieren protesteren tegen geloofsvervolgingen. In welk land dit ook gebeurt - in de Sowjet-Unie of in Chili. Nederland stelt de grenzen voor de vervolgdten terwille van het geloof wijd open.

Discriminatie van ras, geloof of huidskleur dient uitgebannen te worden. Nederland spant zich daarvoor in. In de eerste plaats via diplomatieke kanalen. De ontwikkelingshulp kan als pressiemiddel voor het beëindigen van verdrukking worden gebruikt.

77. De staat Israëel heeft recht op een eigen soevereiniteit binnen veilige en erkende grenzen. Zolang de Palestijnse bevrijdingsorganisatie Israëel niet wenst te erkennen, mag ze niet tot het vredesoverleg over het Midden-Oosten worden toegelaten.

Degenen van het oude bondsvolk die naar Israëel - het beloofde land - willen emigreren, moet alle mogelijke medewerking worden verleend. Op landen die de Joodse emigratie willen verhinderen moet krachtige druk worden uitgeoefend.

78. Tegenover Zuid-Afrika past zeer grote behoedzaamheid. In geen geval mag het westerse systeem als het enig mogelijke aan dit land worden opgedrongen. Met begrip voor de moeilijke situatie is in zuidelijk Afrika meer te bereiken dan met politieke of economische drukmiddelen. Een sanctiewet die de Nederlandse naleving van een internationale boycot afdwingt dient achterwege te blijven.

De Nederlandse regering houdt zich verre van boycotacties, die de werkgelegenheid van een land grote schade berokkenen. In het bijzonder de zwaksten en weerlozen worden daarvan het slachtoffer. ^{landen} Economische samenwerking tussen ~~land~~ en het verwijderen van internationale handelsbarrières (zoals in de EEG) verdient steun. 79 Maar de samenwerking mag nooit zo ver gaan dat de nationale samenwerking in het gedrang komt. In een verenigd Europa gaat ons reformatorisch erfgoed helemaal verloren. De oprichting van een monetaire unie en de rechtstreekse Europese verkiezingen worden - als nieuwe stappen naar een verenigd Europa - afgewezen.

De Europese Gemeenschap moet niet te veel macht krijgen. Een supranationaal orgaan als de Europese Commissie moet niet zijn wil kunnen opleggen aan de lidstaten. Daarom moeten de Eerste en Tweede Kamer een grotere greep op het Europese gebeuren krijgen.

Tot het toelaten van nieuwe landen tot de EEG (Griekenland, Portugal en op langer zicht ook Spanje en Turkije) moet niet te snel worden besloten. Het zou een te zware belasting voor de Gemeenschap betekenen.

Defensie

80. De dreiging van achter het IJzeren Gordijn blijft. De defensie van de westerse landen - verenigd in de NAVO - mag daarom niet eenzijdig verzwakt worden. Integendeel - de opgelopen achterstand moet juist weggewerkt worden. Terwille van zijn vrijheid en zelfstandigheid zal ook Nederland hiervoor offers moeten brengen.

De vernieuwing van het defensiematerieel moet versneld worden. De Nederlandse wapenaankopen moeten zo veel mogelijk bij Nederlandse bedrijven worden gedaan.

Om de kosten van de defensie niet uit de hand te laten lopen kan een herverdeling van taken binnen de NAVO goede diensten bewijzen. Maar Nederland moet z'n leger, marine en luchtmacht zo veel mogelijk in stand houden.

Voortdurend dient door de NAVO-landen gestreefd te worden naar standaardisatie van de defensie-uitrusting. Dit bevordert alleen maar de hechtheid van de NAVO-verdediging.

Het eigen karakter van de krijgsmacht mag niet aangetast worden. Democratisering en vermaatschappelijking ondermijnen de morele kracht en de bereidheid om ingezet te worden. De discipline en de krijgstuicht moeten strikt rechtvaardig worden gehandhaafd. Er moet voor gewaakt worden dat militairen in gedrag, in woord of in kleding de krijgsmacht te schande maken.

De dienstplicht moet gehandhaafd worden. Dus : geen beroeps- of

vrijwilligersleger. Vrijstelling en uitstel van de opkomst moeten rechtvaardiger geregeld worden. De dienstplicht kan worden verkort, mits land-, lucht- en zeemacht goed geoefend en voor hun taak berekend blijven.

Alleen aan dienstplichtigen met godsdienstige gewetensbezwaren kan vervangende dienst (buiten de kazerne) worden verleend. Politieke bezwaren tegen de militaire dienst mogen niet worden erkend.

De geestelijke verzorging in het leger moet gebaseerd zijn op de bijbel en de reformatorische geloofswaarheden. Het vaste uur voor geestelijke verzorging dient onmiddellijk weer te worden ingevoerd.

Er moet scherper worden toegezien op de naleving van het verbod om te vloeken. Slechts in werkelijk onvermijdelijke gevallen mag zondagsdienst worden gevergd.

Ontwikkelingssamenwerking

81. Ontwikkelingshulp is een dure plicht. De bijbel gebiedt de hongerigen te voeden, de dorstigen drinken te geven, de berooiden te helpen en de vreemdelingen onderdak te geven. De gerechtigheid vergt dat wij een stukje van onze welvaart afstaan aan de armen in de arme landen. Behalve voor de overheid ligt hier een taak voor kerken, particuliere organisaties en het bedrijfsleven.

Bij de hulpverlening gaat het niet alleen om het bestrijden van de armoede, maar ook om de verkondiging van het evangelie. Daarom moet de regering de zending financieel steunen (door middel van goede medefinancieringsprogramma's).

De ontwikkelingshulp moet vooral de allerarmsten ten goede komen. Niet alleen door leniging van de directe noden. Dat lost het ontwikkelingsvraagstuk niet op. Alles moet gedaan worden om de armen in staat te stellen zelf voor hun voedsel, kleding en huisvesting te zorgen. Het uiteindelijke doel van de hulpverlening is de onderontwikkelde landen uit hun achterlijkheid op te heffen en economisch weerbaar te maken.

Daarom is het van belang dat produkten uit de arme landen een ruimere toegang tot de Europese markt krijgen.

Nederland kan uiteraard niet alle arme landen helpen. De hulp moet gericht worden op een beperkt aantal 'concentratielanden'. Landen die geen godsdienstvrijheid hebben (zoals Cuba en Oeganda) dienen van de Nederlandse hulpverlening uitgesloten te worden.

Nederlandse Antillen

82. In het bijzonder heeft de regering de taak de zes eilandjes van de Nederlandse Antillen vooruit te helpen. Geleidelijk aan zullen

de Antillen op eigen benen moeten gaan staan. Maar Nederland mag de eilandjes nooit de onafhankelijkheid opdringen.

De toekomstmogelijkheden voor de Antillen zijn niet bijzonder rooskleurig. Industrie, scheepvaart, landbouw, visserij en toerisme zullen zo veel mogelijk op elkaar afgestemd moeten worden om de Antilliaanse economie te versterken.

Bij de Nederlandse hulpverlening moet vooral aandacht aan het onderwijs op de eilanden geschonken worden. Zo veel mogelijk jonge mensen moeten een voor hen passende opleiding in eigen land ontvangen. Ook bij de opbouw van een eigen defensie moet Nederland de Antillen behoorlijk helpen.

De Nederlandse ontwikkelingshulp moet er op gericht zijn de grote tegenstellingen tussen rijk en arm op de eilanden te verkleinen. Voor de armsten moeten in de eerste plaats goede woningen gebouwd worden.

Voorkomen moet worden dat dankzij de Nederlandse hulp casino's tot stand komen op de Antillen.
